

Dvojna vloga: Ko postane domači kraj antropološki teren

Nina Ošep in Elizabeta Vršnik

Nina: Septembra sva se udeležili etnološkega tabora na Solčavskem. Se ti ne zdi, da sta bili najini vlogi zanimivi, ker sva se ga udeležili kot domačinki in hkrati kot študentki etnologije. Že med taborom sem razmišljala o tem, kako zanimivo je, da sem postala raziskovalka svojega domačega kraja.

Elizabeta: Jaz pa o tem med taborom še nisem veliko razmišljala. O najini dvojni vlogi sem premišljevala predvsem potem, ko ga je bilo že konec. Razveselilo me je, da so organizirali tabor na Solčavskem. Začelo se je razmišljati o tem, da je to zanimivo območje za raziskovanje, ki mu v zadnjem času ni bilo namenjene veliko pozornosti.

N.: Vsekakor. Ta tabor je pripomogel k temu, da sem začela gledati na svoj domači kraj tudi kot na prostor, zanimiv za teren, in kot na območje bogato za raziskovalce. Pomembno je zavedanje, da nisva opazovali samo kot Solčavanki, ampak tudi skozi oči etnologinj.

E.: Všeč mi je, da si ti že med taborom razmišljala o tem, kaj pomeni raziskovati kot domačinka, in si se odločila, da bi rada o tem pisala. Bolj ko sem razmišljala, bolj se mi je zdelo, da bi o tej temi – kaj pomeni biti antropolog v domačem kraju – lahko pisali v obliki dialoga.

N.: Prav zato sva se odločili za precej eksperimentalno obliko besedila. Zdi se mi, da bova na takšen način najboljše zajeli najino razmišljanje in doživljanje.

E.: Se strinjam. S tem, ko bova skupaj premlevali o tej temi, bova našli in zbrali več refleksij, kot pa če bi o tem razmišljala samo ena od naju. Torej, kakšen se ti je zdel odziv skupnosti na tabor?

N.: Odziv se mi ni zdel zelo velik. Pravzaprav me je presenetilo, kako majhen je bil. Kljub temu, da so hodili študentje naokoli in raziskovali območje, ljudje nad njimi niti niso bili presenečeni. Domnevam, da zato, ker je Solčava v času

sezone polna turistov. Mogoče bi bilo drugače, če bi prišli januarja, ko je zatišje. Takrat bi etnološki tabor verjetno bolj izstopal.

E.: Mene je nekaj domačinov pa tudi obiskovalcev vprašalo, kaj počnemo. V kar velikih skupinah mladih smo hodili okoli po vasi, večina z nahrbtniki, ampak videlo se je, da nismo napravljeni za v hribe. Nekatere je zanimalo, kaj raziskujemo, in jim je bilo všeč, ko smo jim povedali, kaj je namen našega etnološkega tabora.

Fotografija 1: Opravljanje terena v Logarski dolini. Tina Mlinarič, Logarska dolina, 2020.

- N.: Tudi jaz sem dobila občutek, da se je tabor zdel super vsem, s katerimi sem govorila. Zanimajo jih tudi rezultati te raziskave.
- E.: Ali je raziskovanje kaj vplivalo na tvoje razmišljanje o Solčavi?
- N.: Sigurno. Prva stvar, na katero pomislim, je, kako slabo poznam Solčavo. Ni nas veliko, zato se pričakuje, da se med seboj poznamo. Namesto tega, pa sem ugotovila, da je veliko ljudi, s katerimi prej nisem bila v stiku, kar je nepričakovano v tako mali skupnosti. Med raziskovanjem sem spoznala kar nekaj novega. Ugotovila sem tudi, da moje predpostavke o območju, ki sem jih imela za samoumevne, ne držijo vedno.
- E.: Zdelo se mi je zanimivo, da si je eden od študentov želel mladih sogovornikov, ki se ne ukvarjajo s turizmom in ne živijo na kmetiji. Jaz nisem imela kontakta od nobenega mladega človeka iz vasi, ki bi mu ga predlagala. Skoraj vsi, ki sem se jih spomnila, imajo neko povezavo s turizmom, gostinstvom ali kmetijstvom. Ti si delala v Rinki, oni imajo turistične dejavnosti doma ali pa delajo kot natakariji. Skratka, naše življenje je zelo prepleteno s turizmom.
- N.: Turizem je zagotovo ena pomembnejših dejavnosti na Solčavskem in močno vpliva na naša življenja. Mislim, da vsakdo čuti njegov vpliv. Tako tisti, ki se s turizmom ukvarjajo neposredno ali posredno, kot tisti, ki se čisto nič. Nekateri ga dojemajo bolj pozitivno kot drugi. Sta pa neizpodbitni njegov pomen in tradicija, ki pripomoreta k razvoju območja in prinašata dobiček.
- E.: Občasno najbrž vsi opazimo preveliko gnečo in sem nam zdi moteča. Tudi tistim, ki se preživljajo s turizmom. Sama se recimo ne bi ravno odpravila v Logarsko dolino poleti, v času največjega navala ali pa ob sončnih vikendih.
- N.: Točno to. Jaz včasih kakšnim znancem predlagam, naj pridejo na Solčavsko raje spomladi kot poleti, ker je takrat manjši obisk. Obenem pa imamo kot domačini ta privilegij, da lahko recimo gremo v hribe ob takih časih, da se čim bolj izognemo množici. Če se le da, ne bi šli petnajstega avgusta.
- E.: Ja, res imamo prednost pri doživljanju Solčavskega. Opazila sem, kako mirno se nam je zdelo, ko se je začela korona-kriza. Že ceste so bile umirjene in skoraj nisi srečal avtomobila, ki ga nisi poznal. Veseli smo bili, da smo lahko to doživeli – Solčavsko brez turistov. Čeprav je s korono seveda prišlo toliko slabega.

- N.: Ta odnos do turizma je zanimiv. Na eni strani se oglašujemo in si želimo turistov, po drugi strani pa včasih pogrešamo mir. V času raziskovanja sva odkrili tudi neke vidike, ki jih v svojem kraju zaznamo šele, če ga zares aktivno raziskujemo in opazujemo.
- E.: Jaz sem šele v času raziskovanja dobila vpogled v situacijo na Okrešlju. Zdi se mi, da smo povezani s planinami okoli Solčave in nas je presenetilo to, da se bo gradilo nekaj modernega, kar po mnenju mnogih ne spada v gorsko okolico.
- N.: To, da smo načeli temo z Okrešljem se mi zdi pomembno. Mislim pa, da smo se na taboru premalo osredotočili tudi na kakšne druge vidike, recimo na mlade. Zanimivo bi bilo pregledati, kako mladi preživljajo prosti čas, kje se zaposlujejo, in raziskovati tudi izseljevanje mladih ljudi iz vasi. Razmišljam tudi, da smo se mogoče premalo posvetili identiteti Solčave in Solčavanov. Zdi se mi, da je Solčavsko umeščeno v stičišče meja med regijami, ne čutim pa potrebe, da bi nas popredalčkali v eno od njih. Večkrat me je kdo zaradi mojega narečja vprašal, če sem s Koroške, ali pa rekel, da si ni predstavljal, da Solčava spada pod Štajersko. Me pa prav zanima, kaj si o tem mislijo drugi iz Solčave.
- E.: Mislim, da se pomenljiv vidik Solčavskega kaže tudi v kulturnih dogodkih, ki so pomemben del kulturnega doživljanja Solčave. Super bi bilo, če bi jih vključili v raziskavo, saj kažejo, v čem mi uživamo in kako se želimo predstavljati pred drugimi.
- N.: Dogodki, ki jih organiziramo v Solčavi so bistveni za razumevanje kraja. Nekaj teh obstaja že več deset let, recimo Vinarska, ki poteka v pustnem tednu in je izredno lokalno obarvana. Ali pa Solčavski dnevi, ki potekajo v času turistične sezone in so namenjeni predvsem predstavitvi kraja turistom. Menim, da so nekateri dogodki namenjeni bolj turistom, nekateri pa so za domačine. To bi bilo res zanimivo raziskati. A se zavedam, da leto 2020 ni bilo idealno za raziskavo takšnih dogodkov. Zaradi stalne prisotnosti covid-a so bili namreč vsi odpovedani. Poleg tega so porazdeljeni čez celo leto, tako da bi tabor moral potekati v drugačnem formatu. Ko smo že pri tem, se mi zdi pomembno poudariti, da je bil tabor v tej smeri omejen. Ker je imel časovno oviro, od kdaj do kdaj poteka. Tu pa pride najina vloga do izraza, ker lahko spremljava Solčavo ves čas. A pri raziskovanju je važno pridobiti čim več različnih sogovornikov, da lahko pridemo do širše slike.

- E.: Zavedanje, da ima vsak drugačen pogled na stvari, je res pomembno. Mene so udeleženci tabora spraševali, kaj menim o taboru in o različnih temah, povezanih s Solčavo. To mi je bilo malo neprijetno. Počutila sem se, kot da z odgovori postanem govorec za vse Solčavane. Kot da bi lahko jaz povedala, kaj si na primer celotna Solčava misli o našem odnosu z avstrijsko mejo. Drugi so imeli ločeno vlogo – bili so ali etnologi ali domačini. Jaz pa sem bila etnologinja in Solčavanka hkrati in sem se zato počutila kot kakšen predstavnik Solčavskega.
- N.: Razumem, ja. Poleg tega pa se ne sme pozabiti, da imam, kot mlada študentka, ki prihaja iz kmečkega okolja, specifičen pogled na dogajanje in družbo. Ko me je kdo kaj vprašal, je dobil zelo ozek vpogled v razmišljanje Solčavanov kot neke celote. Glede omembe meje z Avstrijo pa se mi je zmeraj zdelo samoumevno, da Solčavani pogosto zahajajo v Avstrijo in šele sedaj sem spoznala, da to ne drži. Veliko je takih, ki gredo v Avstrijo zelo redko ali pa tja sploh ne hodijo.
- E.: To, da smo si izbrali odnos do meje za eno od raziskovalnih tem, je zanimivo. Sama sem namreč imela občutek, da bližina meje nima velikega vpliva na Solčavo. Ni se mi zdelo, da je Solčava zelo povezana z Avstrijo. Recimo na takšen način, kot mi to povezanost z Italijo opisuje prijateljica s Primorske, ki pogosto prehaja mejo, govori italijansko, hodi v Trst ... Mislim, da večina Solčavanov meje ne prehaja spontano. Hočem povedati, da nekdo iz Solčave ne bo šel kar tako na kavo v Avstrijo.
- N.: Tudi tisti, ki pogostokrat hodimo v Avstrijo, takoj vemo, kdaj smo prestopili mejo. Zdi se mi, da ko pridemo čez mejo, čutimo da smo na tujem.
- E.: Ja, se mi zdi, da je pri nas meja kar ostra.
- N.: Razen če gremo na Olševo, kjer planinska pot poteka skoraj ves čas ob meji in jo lahko skoraj nevede prehajamo.
- E.: Zanimivo mi je tudi, kako se na Olševi vizualno pozna, kje se konča Slovenija in začne Avstrija. Če greš na Olševo, na avstrijski strani takoj vidiš goloseke – v Solčavi temu rečemo frate. V Sloveniji pa se označi posamezna drevesa za posekati in potem ni nikjer v gozdu večjih golih območij. Če si na Olševi, je precejšnja razlika v pokrajini na obeh straneh meje. Ko sem šla na Olševo v času korona-krize, sem dobila SMS od operaterja, da sem v tuji državi. V tem

času je bilo prepovedano prehajanje državne meje in sem s sprehodom po Olševi kršila zakon, čeprav sem le prehajala neko nevidno mejo v gozdu.

Fotografija 2: Pogled iz Olševe čez mejo na avstrijske »frate«. Elizabeta Vršnik, Solčava, 2021.

- N.: Pravkar sem se spomnila, kako mi je mama razlagala o tukajšnjem življenju ob meji. V koronskem času se je vzpostavila obmejna situacija, podobna tisti v njeni mladosti. Zanimivo, kako nam meje res krojijo življenje.
- E.: Se strinjam. Čeprav se mi zdi, da se tega v vsakdanjem življenju niti ne zavedamo. Občutek imam, da imajo starejše generacije več zanimivih zgodb v povezavi z mejo. V času tabora so najini bližnji postali zanimiv etnografski subjekt, poln zgodb.
- N.: Študenti so v času tabora opravljali intervju tudi z mojimi starši. To je kar velik poseg v intimen prostor, da pridejo raziskovalci raziskovat o tebi in k tebi domov. Predvsem, če si ti del teh raziskovalcev. Nisem se mogla odločiti, ali imam negativne ali pozitivne občutke o tem – še zdaj ne vem. Izid na koncu je bil super, ampak ta dvojna vloga je bila kar kompleksna.

- E.: Se strinjam, tudi meni je bilo smešno poslušati mamo, ko je govorila s študenti. Na neki način je tudi problematično, da sem bila prisotna v času njenega intervjuja. Med pogovorom je recimo rekla »Liza, saj ti veš, kaj mislim.« Očitno sem vplivala na pogovor in šele sedaj razmišljam, da bi bilo bolje, če me ne bi bilo zraven.
- N.: Enako je bilo pri nas. Jaz sem raziskovalke in starše srečala pri hlevu. Najprej sem jih poslušala, potem pa sem kar sama postala del pogovora. Ker sem ves čas razmišljala o tem, kaj bo za raziskavo sploh zanimivo, sem se omejevala pri tem, kaj povedati. Čeprav se je verjetno vsak sogovornik spraševal, kaj bi bilo tem etnologom vredno povedati ali pa kaj bo zanimivo za njih.
- E.: Mene to spominja na članek, ki sem ga brala. Avtor je neki Nizozemec van Ginkel, ki pravi, da se pri raziskovanju v domačem kraju izvaja neke vrste kontrola na obe strani.¹ Ti imaš kontrolo nad svojim sogovornikom, saj mora z obnašanjem in s povedanim ustrezati predstavi, ki jo imaš o njem, kot o členu tvoje skupnosti. Prav tako moraš ti ustrezati predstavi, ki jo ima sogovornik o tebi. Pričakuje se tudi, da imaš kot domačin že neko osnovno znanje o raziskovalni temi. Če torej prideš raziskovat k nekomu, s komer se že od prej poznata, medsebojno izvajata drug nad drugim neki pritisk. Ti veš, kako se moraš obnašati pred njimi, in oni, kako se morajo pred tabo. V takem tesno povezanem okolju se pozna nadzor. Obenem pa zato, ker o tej osebi že nekaj veš, ne vprašaš česa, kar bi vprašal tujec. Imamo namreč neko znanje, ki se nam zdi samoumevno.
- N.: Jaz pa sem imela občutek, da sem zaradi svojega poznavanja kaj vprašala in sem potem na tak način začela voditi pogovor in prevzela kontrolo nad njim. To se mi ni zdelo prav. Ko sem bila prisotna pri pogovoru z mojimi starši, sem začela razlagati svoj vidik, ki se precej razlikuje od nekega splošnega vidika moje družine. Na primer, začela sem intenzivno razlagati o tem, kako so mi grozne koline. S tem sem vplivala na pogovor na tak način, da sem dala občutek, da je za vse doma to pretresljivo. Našim domačim so koline zoprne, niso pa za njih travmatične. To je le moje osebno doživljanje in s tem, ko sem prevzela pogovor, se je porazgubilo tisto, kar bi imela povedati starša.

1 Rob van Ginkel, 'Writing Culture from Within: Reflections on Endogenous Ethnography,' *ETNOFOOR*, let. 7, št. 1, 1994, str. 5–23.

- E.: Tudi sama sem spremljala pogovor študentov s starši in opazila sem, da sem na njihju gledala drugače. Poleg tega je bil njun način govora nekoliko drugačen, kot pa v vsakdanjem življenju.
- N.: Podobno se mi je zazdelo na obisku pri enem izmed naših sogovornikov – ko sem glavni prostor v hiši videla z drugačnimi očmi. Midve sva tam vsako drugo leto doživljali velikonočni žegen in imava ogromno spominov iz preteklosti, ki naju vežejo na ta prostor. Letos na taboru pa sem prvič videla to domačijo skozi oči etnologa. Ko sem prišla v prostor, se mi je zdelo nenavadno, ker mi je bil domač in tuj hkrati. Prvič sem se osredotočila prav na opazovanje prostora. Najbolj mi je padel v oči leseni pod in to me je spomnilo na nekaj domačega. Počutila sem se kot tujec v domačem okolju. To me je spomnilo na raziskovanje antropologa Raymonda Maddna, ker je tudi sam razmišljal o tem, kako fascinantno je pravzaprav doživeti poznan kraj na nov in tuj način.²
- E.: Ja, dobiš nov in drugačen pogled na ljudi in na prostore. Jaz sem recimo govorila s Solčavani, ki jih ne poznam toliko, da bi vedela, kako se oni pogovarjajo v vsakdanjem življenju. Ampak ko sem govorila z mamami ali pa z mladimi, s katerimi se drugače družim, sem videla, da med intervjuji govorijo na malo drugačen način. To vzbudi neki dvom v raziskovalni proces. Izkaže se namreč, da ljudje nezavedno nastopajo, ko govorijo z raziskovalcem. Ampak to opaziš šele, če te ljudi od prej poznaš. Zato je pomembno, da se popolnoma vključiš med ljudi, s katerimi govoriš. Ohnuki-Tierney sicer v nekem tekstu pravi, da sogovorniki nastopajo pred zunanji opazovalci, medtem ko pred domačini ne, in zato ti pri raziskovanju dobijo vpogled v realno vsakdanje življenje.³ Prisotnosti domačega opazovalca se ne čuti tako zelo. Ampak kot pravim, sem sama opazila razliko v pogovorih, čeprav so to moji bližnji. To tudi zato, ker se etnologi nismo čisto vključili in je med pogovori ostajala jasna meja med nami in sogovorniki.
- N.: Bi torej zaključili, da je na domačem terenu zahtevno raziskovati?
- E.: Na taboru smo raziskovali na tak način, da je bil mogoče res večji izziv za domačega raziskovalca. Vsi smo se lotevali vseh mogočih tem in se je lahko

2 Raymond Madden, 'Home-town Anthropology,' *The Australian Journal of Anthropology*, let. 10, št. 3, 1999, str. 259–270.

3 van Ginkel, n. d.

raziskovalec bolj distanciral, če ni bil domačin. Če se lotiš ozkega raziskovalnega problema, pa je lahko koristno, če si lokalni prebivalec. Imaš takoj boljši dostop do terena.

- N.: Lahko pa se lotiš raziskovanja kakšnih provokativnih stvari, kar potem lahko vpliva ne samo na skupnost, ampak tudi na tvoje bližnje. Če raziskuješ kakšno problematično stvar – in skoraj vsaka stvar je lahko do neke mere problematična za nekoga – lahko ustvariš neke konflikte v tvojem domačem okolju. Torej si omejen. Kot raziskovalec pa bi moral poseči povsod in odpirati stvari, ne pa prikrivati.
- E.: Prav to se je meni zdela težava pri raziskovanju doma. Zadržana sem bila pri poseganju v privatni prostor ljudi. Občasno mi je bilo neprijetno klicati Solčavane in se zmeniti z njimi za pogovor. Občutek sem imela, da je drugim študentom vseeno. To sem tudi razumela. Tudi meni, ko smo bili v Prekmurju na terenu, ni bilo neprijetno priti v neko hišo in se pogovarjati z neznanci. Doma pa se mi je bilo težko izpostaviti, češ »jaz sem pa študentka etnologije in bom prišla k vam domov raziskovat in spoznavat vašo domačijo, medtem ko me vi že celo življenje poznate.«
- N.: Do neke mere sva tudi nosili odgovornost za raziskovalce, kako se bodo obnašali. Lahko bi se zgodila situacija, da bi z raziskovalci obiskali neko kmetijo, kjer bi z nepremišljenimi vprašanji preveč dregnili v sogovornika. Čeprav ni nujno, da bi bila sploh vključena v pogovor, bi to povezali z mano, ker me že od prej poznajo.
- E.: Ja, pozitivno vlogo imaš, ker poznaš ljudi, veš koga bi poklicala, oni vedo, kdo si, in bi nas mogoče zato raje sprejeli. Negativno pa je to, da se omejuješ, ker imaš iz vsakdanjega življenja nek odnos s sovaščani in se z njimi nekoliko poznaš, zato pa jih nerad pokličeš in k njim pripelješ neke študente raziskovalce.
- N.: Drži, da gre za nekakšno vnaprejšnjo omejenost. Ampak smo se pa ustavili tudi na kmetijah, kjer sem bila prvič, pa že celo življenje odraščam v Solčavi.
- E.: Zanimivo je tudi to, da se z nekaterimi ljudmi iz Solčave nisi še nikoli prej zares pogovarjal.
- N.: Čeprav ima Solčava tako malo prebivalcev, se vseeno ne poznamo dobro z vsemi. Ravno zato ker delno poznam nekoga, si zadržan, ne poznaš pa ga

toliko, da bi ti bilo čisto prijetno pristopiti. Ko delaš raziskave, ni slabo delati v skupini z ljudmi, ki so neobremenjeni.

E.: Točno to. Moraš biti tudi po naravi tak, da si upaš priti k nekemu in reči »A se lahko pridem notri pogovarjati z vami?«. In zdi se mi, da sem sama imela s tem nekaj težav.

N.: Pomembno se mi zdi, da si ti prišla kot raziskovalka oziroma študentka, jaz pa sem bolj vnaprej napovedala raziskovalce in sem samo sedela zraven, ko so oni vodili pogovor. Čeprav sem kdaj tudi pomagala, kakšno stvar vprašat.

E.: No, to je pa pozitiven vidik tega. Da lahko pomagaš pri pogovoru.

N.: Ja ampak, a je pozitiven ali ni? Ker se mi zdi, da jaz nisem točno vedela, kaj je cilj raziskovalcev, in sem lahko s tem, ker imam kot domačinka toliko več informacij, uničila intervju. Ko sem sodelovala pri enem izmed intervjujev, sem bila v dilemi; po eni strani sem mislila, da bo mogoče smešno, če kot etnologinja nič ne vprašam, kot da ne znam pristopiti k zadevi. Po drugi strani bi bilo pa zoprno, če bi jaz nekaj spraševala, medtem ko imajo oni neke okvirne ideje, kaj jih zanima.

E.: Jaz zdaj za nazaj premišlujem svoj način raziskovanja. Ko sem bila tam, se nisem veliko ukvarjala s tem, kako moja vloga domačinke vpliva na raziskovanje. Kar se mi zdi tudi malo škoda. Dobro bi namreč bilo, če bi se vnaprej zavedala nekih problemov, ki se pojavijo, če kot domačin raziskuješ domači kraj. Recimo tega, da se je kot raziskovalec svojega domačega kraja težko distancirati od stvari, ki jih vidiš. Pogosto jih dojemamo kot samoumevne, medtem ko jih zunanji opazovalec ne bi. Ampak tega takrat nisem razmišljala. Občasno sem se sicer zavedala, da bolje od drugih študentov razumem, o čem govori sogovornik. Nisem pa razmišljala o negativnih vidikih mojega opazovanja.

N.: Sprašujem se, če ni v takem primeru na boljšem položaju zunanji opazovalec. Zaradi tega, ker so tebi, kot domačinu, neke stvari samoumevne in potem mogoče pri predstavljanju zbranih podatkov pozabiš kakšne stvari omeniti, da bi bile bralcu jasnejše.

E.: Saj, to je ta problem.

- N.: Hotela sem še dodati, da mi je zanimivo, kako sta se najini vlogi razlikovali in kako sem se jaz počasi integrirala v tabor. Zaradi tega, ker sem bila prva dva dni odsotna. Ni mi bila čisto jasna moja vloga in kaj se pravzaprav pričakuje od mene in niti nisem čisto vedela, kako bi se vključila. Hotela sem pomagati usmerjati in ne aktivno sodelovati, kakor vi študentje. Tako da se v začetku sploh nisem čutila del vas. Ko sem dejansko šla na teren, se mi pa zdi, da sem kar naenkrat postala še sama raziskovalka.
- E.: Jaz sem na terenu največ zaznavala temo kulturne dediščine in tradicije. Veliko smo se pogovarjali o Zavodu za varstvo kulturne dediščine in o odnosu, ki ga imajo Solčavani do njega. Kot ljudje, ki živijo na območju, ki je kar strogo zavarovano, imajo vpogled v njihovo delovanje in sodelovanje z njimi. Njihov odnos do zavoda pa se je precej razlikoval – eni so z njimi sodelovali in jim je bil zavod v pomoč, druge je delovanje zavoda omejevalo, jim preprečilo kakšne potrebne obnove ali pa jim zapovedalo ohranjanje objektov, ki se ohranjajo zgolj zaradi samih sebe, ne pa zaradi funkcionalnosti.
- N.: Kar je lahko precej velik finančni zalogaj za nekoga, ki mora ta objekt ohranjati. Zdi se mi, da se veliko Solčavanov zaveda, da so obdani tako z naravno kot s kulturno dediščino in da je zanjo treba skrbeti. S tem ko jim drugi ukazujejo, kako naj skrbijo za lastno domačijo, pa se jim jemlje neka svoboda. Čeprav je mišljeno dobronamerno.

Fotografija 3: Kužno znamenje in bevski hlev s freskami v ozadju. Tomo Jeseničnik (fotografija v lasti Centra Rinke), Robanov kot, 2011.

- E.: Zelo mi je ostalo v spominu, ko mi je eden od sogovornikov rekel: »*V zavesti vsakega posameznika na Solčavskem je ohranjanje narave, stavbarske kulture, dediščine – vsega*«. Zdi se mi, da sva lahko obe razumeli takšen način razmišljanja, ker se tudi sami čutiva povezani s tem, kar naju obdaja.
- N.: Včasih je dobro raziskovati kot domačinka, ker imaš tudi boljše razumevanje o povedanem. A prav je, da pridejo sem opazovat tudi ljudje, ki nimajo poznanstev in pridejo brez vpletenosti v območje. Z njimi lahko dobimo tudi drugačno sliko od te, ki jo imamo sami o sebi.
- E.: Vendar pa imava včasih zato, ker se že od prej poznamo in ker živimo v istem okolju, boljši vpogled v stvari in lahko povedano poveževa tudi z neizgovorenim. Od sogovornikov namreč dobimo le del informacij, ampak ker sva domačinki, lahko te informacije poveževa s širšim znanjem o dogajanju na Solčavskem in z lastnimi izkušnjami glede neke teme.
- N.: Tako se lahko tudi poistovetiva s stvarmi, ki nama jih sogovorniki povedo. Za naju to niso le informacije, ki se tičejo raziskovalnih objektov, temveč tudi naju osebno. Ker sem sama vpletena v domače dogajanje in se zavedam, da bom vedno del okolja, v katerem sem odraščala. Tudi če se bom poskušala distancirati.
- E.: Marilyn Strathern je pisala o tem, da se domneva, da se kot domači raziskovalci res začnemo bolje zavedati samih sebe kot domačinov in navad v našem domačem okolju kot tudi sebe kot raziskovalcev in metod, ki jih uporabljamo za raziskovanje.⁴ Ko prideš v tuje okolje, opažaš stvari, ki so zate nove, ampak se mi zdi, da opažaš stvari, ki jih prej nisi, tudi če začneš raziskovati okolje, v katerem si ti vedno živel. V tem smislu postaneš bolj pozoren na samega sebe in na značilnosti svojega okolja.
- N.: Zdi se mi dobro, da sva se začeli zavedati pomena kolektivne povezanosti prebivalcev v našem redko poseljenem, a velikem območju. Veš kaj mislim? Na terenu me nekje niso prepoznali, ko pa so izvedeli, »čigava sem«, je pogovor lažje stekel. Videla sem, kako pomembno je, da v takih krajih do ljudi prideš ti, kot nekdo, ki je poznan. V članku prej omenjenega antropologa iz Avstralije Maddna sem videla, kako je tudi sam prihajal do podobnih zaključkov pri

4 Marilyn Strathern, 'The limits of auto-anthropology.' V: Anthony Jackson, ur. *Anthropology at home*. Tavistock Publications, London in New York 1987, str. 16–38.

antropoloških raziskavah v domačem kraju. Zanimivo, drug del sveta, druga raziskovalna vprašanja, ampak na njegovem domačem terenu so se pojavile podobne ugotovitve in opazke kot pri nama. Da se navežem na prejšnjo misel, med raziskovanjem je on prav tako spoznal, kaj je sogovornikom pomenilo to, da je »domač antropolog«. Ko so izvedeli, da je domačin, so se sprostiti pri pogovoru.

- E.: No, obenem se mi pa tudi zdi, da se pri raziskovanju doma bolj zavedamo metod, ki se uporabljajo v etnologiji. Dobimo namreč vpogled v to, kako tistemu, ki opazuje, pokažemo del svojega življenja in mu povemo del svoje zgodbe. Ko raziskovalec prikazuje tvojo zgodbo, je lahko prikazana na drugačen način, kot jo razumemo sami. Mislim, da se pri raziskovanju doma bolj zavedamo teh metod raziskovanja in kako hitro je lahko nekaj narobe predstavljeno. Bolj se tudi zavedamo, kakšno avtoriteto ima etnolog, ko pride raziskovati neki kraj. Zdi se mi, da kot domači raziskovalec bolje razumeš, da bo moral biti tisti, ki bo prišel za en teden sem, previden pri tem, kaj napiše. Če ne bi bila domačinka, me ne bi tako skrbelo oziroma se ne bi tako zavedala, da lahko zapišem napačne stvari oziroma stvari, s katerimi se tisti, o katerih pišem, ne bi strinjali.
- N.: V najini razpravi sva torej prišli do več različnih ugotovitev glede najine dvojne vloge. Sedaj bolje razumeva to, da biti domačinka vpliva na opazovanje, a ravno zaradi povezav z domačim krajem imava širši pogled na lokalno skupnost in lažje pristopava k prebivalcem. Najbolj pomembno pa je, da sva znali pogledati na že znane stvari z drugačnimi očmi in da so se nama pri tem odprla nova vprašanja.